

ONDERBOUWING GEKKENWERK (2012)
Werkdocument 3.

**Overzicht van alle instellingen waar een eindexamen werd afgenomen in
krankzinnigenverpleging,
vanaf 1925 voor Diploma Ziekenverpleging B, vanaf 1978 tot B-verpleegkundige**

1892: In totaal wordt op 2 locaties eindexamen afgenomen.¹

Gesticht Slijkeinde Den Haag, Meerenberg te Santpoort (2, alle NVP)
19 geslaagde kandidaten: 17 vrouwen, 2 mannen (van de 24)

1900: in totaal wordt op 13 locaties eindexamen afgenomen²:

NVP&N: Meerenberg (Santpoort, 18, 2 m en 16 v), Sint Joris (Delft, 6, 6 v), Medemblik (Medemblik, 2 v) WA Huis (Utrecht, 4, 1 m en 3 v), Brinkgreven (Deventer, 2, 2 v), Endegeest (Oegstgeest, 2), Coudewater (Rosmalen, 1, 1m), Sanatorium (Arnhem, 2, 1v, 1 m); *in deze 7 neutrale NVP-instellingen slaagden in totaal 37 verplegenden: 5 mannen en 32 vrouwen.*

VCVZK: Veldwijk (Ermelo, 15, 6m en 9 v), Bloemendaal (Loosduinen, 6, 3 m en 3 v), Dennenoord (ZuidLaren, 4, 1 m en 3 v) *In de gereformeerde instellingen slagen 25 verplegenden: 10 mannen en 15 vrouwen.*

Witte Kruis Amsterdam: Het Wilhelmina Gasthuis (7 v) en het Nederlands Israëlitisch krankzinnigengesticht (1 v), terwijl 1 vrouw meedeed in Meerenberg. (1 v) *(in totaal deden bij het Witte Kruis dus 3 instellingen mee en slaagden louter 9 vrouwen.)*

71 geslaagde kandidaten: 56 vrouwen en 15 mannen.

1908: in totaal zijn er nu circa³ 20 instellingen waar men eindexamen afneemt⁴:

NVP&N 13: Meerenberg (Santpoort), Endegeest, Rhijngeest, Oud-Rosenburg (Loosduinen); Sint Joris binnen Delft en Sint Joris buiten Delft, Reinier van Arkel's Hertogenbosch, Voorburg (Vught), Coudewater (Rosmalen), Utrecht, Oude en Nieuwe Gasthuis (Zutfen); Het Groot Graffel Warnsveld; Brinkgreven Deventer; Uccle (België (NB: op deze locaties deden ook kandidaten mee vanuit locaties als het Wilhelmina Gasthuis en de Zwanenburgwal te Amsterdam, Rhijngeest Oegstgeest, 's Gravenhage, Franeker en Uccle te België)

(in totaal slagen bij de NVP&N in 1908 12 m en 49 v voor het eindexamen)⁵

3 instellingen bij de Vereniging voor Christelijke Verzorging van Zenuwzieken en Krankzinnigen: Veldwijk (Ermelo), Bloemendaal (Loosduinen), Dennenoord (Zuid Laren) *(in totaal slagen bij deze vereniging in 1908 8 m en 28 v)*

Het Witte Kruis: *in totaal slagen bij deze Vereniging in 1908 4 m en 16 v*

Bij het Rijk: *in Grave en Medemblik slagen in 1908 1 m en 6 v.*

124 geslaagde kandidaten: 99 vrouwen en 25 mannen

¹ Ruijsch, W.P. (1894). Verslag van de examencommissie van de Nederlandsche Vereeniging voor Psychiatrie, in Psychiatische Bladen XI, aflevering 1, pag.12.

² Deventer, J. van (1902). De opleiding van het verpleegpersoneel in de Nederlandsche Krankzinnigengestichten, een verslag opgesteld in Meerenberg d.d. 15 juni 1902. (Waarschijnlijk is het een overdruk uit een of ander Jaarverslag; het is een aparte, goed bewaard gebleven brochure die ik in 2003 heb gekregen van oud Hoofdinspecteur J.B. van Borssum Waalkes, aan wie hartelijk dank.)

³ Het verslag van de Centrale Gezondheids Raad –zie noot 5- waar ik de getotaliseerde cijfers aan geslaagde kandidaten uit haal vermeldt helaas niet hoeveel opstellingsinstellingen er per vereniging zijn.

⁴ Welke eindexamenlocaties de NVP&N in 1908 had, haalde ik uit twee verslagen van de examencommissie NVP&N. Bron: Marcus C.J., Bijl C., Lemeij N.J., Kolk van der J., Plet J.F., Leignes Bakhoven L en C.J. Hoogveld (1908). Rapport der Examencommissie van de Nederlandse Vereniging voor Psychiatrie en Neurologie over het wintersemester 1907-1908 in *Psychiatische en Neurologische Bladen*, (...) 133-134 plus Plet, J.F., Marcus C.J., Bijl C., Lemeij N.J., Kolk van der J., Leignes Bakhoven L. en C.J. Hoogveldt (1908) in *Psychiatische en Neurologische Bladen* (...), 432-433

⁵ Zie Centrale Gezondheids Raad (1910), Rapport der Commissie aan welke was opgedragen van advies te dienen over een vijftal door Z.E. den Minister van Binnenlandsche Zaken den Raad in handen gestelde adressen, betreffende opleiding en examens van verplegenden in *Voorstellen en Verslagen* 1910, nr. 44, 's Gravenhage: Landsdrukkerij, Tabel 1, 820

1919: zijn er maximaal 31 instellingen waar eindexamen kan worden afgelegd

In 1919 zijn er voor 19 eindexamenlocaties bij de NVP&N 251⁶ aanmeldingen, en slagen uiteindelijk 179 kandidaten (71%). Helaas specificceert de examencommissie van de NVP&N met ingang van 1916 niet langer naar sekse. De examenlocaties van de NVP&N in 1919 zijn: Duin & Bosch (Bakkum), Provinciaal Ziekenhuis (Santpoort), Endegeest (Oegstgeest), Oud-Rosenburg (Loosduinen), Sint Joris Gasthuis (Delft), Maasoord (Poortugaal), Reinier van Arkel ('s Hertogenbosch), Voorburg (Vught), Sint Anna (Venray), Psychiatrisch –Neurologische Kliniek (Utrecht), Sint Agnietenstraat 2 (Utrecht), WA Hoeve te Den Dolder, Het Apeldoornsche Bosch (Apeldoorn), Oude en Nieuwe Gasthuis (Zutfen); Het Graffel (Warnsveld), Elisabeth Gasthuis en Brinkgreve (Deventer), Geneeskundig Gesticht (Franeker), Meer en Bosch (Heemstede)⁷ (19 NVP&N locaties)

Daarnaast heeft de Christelijke Vereniging op 6 locaties (Veldwijk Ermelo, Bloemendaal Loosduinen, Wolfheze Wolfheze, Dennenoord Zuid-Laren, Valeriusplein Amsterdam, Christelijk Sanatorium Zeist), 82 diploma's uitgereikt; de Commissie voor de Rijksgestichten heeft (op drie locaties: Grave, Medemblik en Woensel) 11 kandidaten gediplomeerd.

Het Witte Kruis heeft in 1919 –verspreid over 2 of 3 locaties- eveneens circa 11 diploma's in krankzinnigenverpleging afgenomen. (zie Hoofdstuk 1, dit proefschrift.)

283 geslaagde kandidaten. Aantal mannen en vrouwen onder hen helaas onbekend.

1925: nu zijn er 32 instellingen met volledige opleidingsbevoegdheid waar eindexamen wordt afgenomen.⁸

Valeriuskliniek en Wilhelmina Gasthuis (Amsterdam), Het Apeldoornsche Bosch (Apeldoorn), Duin en Bosch (Bakkum), Vrederust (Bergen op Zoom), Huize Padua (Boekel), Sint Joris Gasthuis Delft, Brinkgreven & Sint Elisabethsgasthuis⁹ (Deventer), WA Hoeve (Den Dolder), Veldwijk (Ermelo), Geneeskundig Gesticht (Franeker), Rijkskranksinnigengesticht (Grave), Academisch Ziekenhuis (Groningen), Reinier van Arkel ('s Hertogenbosch), Bloemendaal en Oud-Rosenburg (Loosduinen), Provinciaal Ziekenhuis (Medemblik), Sint Bavogesticht (Noordwijkerhout), Endegeest (Oegstgeest), Maasoord (Portugaal), Provinciaal Ziekenhuis (Santpoort), Geneeskundig Gesticht en Psychiatrische & Neurologische Kliniek (Utrecht), Sint Anna Gesticht en Sint Servatius Gesticht (Venray), Voorburg (Vught), Groot Graffel (Warnsveld), Rijkskranksinnigengesticht (Woensel), Wolfheze (Wolfheze), Christelijk Sanatorium (Zeist), Dennenoord (Zuid-Laren), Oude en Nieuwe Gasthuis (Zutphen)¹⁰

Daarnaast zijn er nu 6 instellingen met *partiele* opleidingsbevoegdheid, maar hier kan geen eindexamen worden afgenomen:

Huize Boldershof (Druten), 's Heerenloo en Lozenoord (Ermelo), Sarepta Bethesda (Haarlem), Meer en Bosch (Heemstede), Huize Assisië (Udenhout)¹¹

⁶ Centrale Gezondheids Raad (1920). *Praeadvies van de Commissie voor zaken van ziekenverpleging, d.d. 16-2-1920, inzake regeling van de opleiding en examens van de verplegenden in de krankzinnigengestichten en aanverwante inrichtingen*. In Voorstellen en Verslagen 1920, no. 8, 117. Deze Vaste Commissie van de CGR stelde vast dat jaarlijks dus ca. 300 à 350 diploma's in krankzinnigenverpleging worden uitgereikt.

⁷ Plet J.F., Marcus C.J., Hilbers J.J.P., Borgerhoff Mulder H.W., Bijl C., Kat J, en F.J. Stuurman (1919). Verslag der examencommissie van de NVP&N over het wintersemester 1918-1919 en in *Psychiatrische en Neurologische Bladen* (...), 213-219 en Plet J.F., Marcus C.J., Stuurman F.J., Bijl C., Kat WzN, J, Wubbe A.C.A.J. en R.A. Mees. (1919). Verslag der examencommissie van de NVP&N over het zomersemester 1919 in *Psychiatrische en Neurologische Bladen* (...), 221-226

⁸ Bron: (1926). *Verzameling van voorschriften in verband met den wet van den 2den mei 1921 (Staatsblad no. 702) tot Wettelijke Bescherming van het Diploma voor Ziekenverpleging*, 's Gravenhage, Algemeene Landsdrukkerij, 43-44

⁹ Deze tel ik als één instelling

¹⁰ In 1927 ging het ook weer om Coudewater te Rosmalen, (Zie: (1927). Examen-commissies aangesloten bij den Bond, in *Tijdschrift voor Ziekenverpleging* (37), 87-88)

¹¹ Per 1927 kwam Beileroord daarbij (Zie: (1927). Examen-commissies aangesloten bij den Bond, in *Tijdschrift voor Ziekenverpleging* (37), 87-88)

Het is lastig om vast te stellen hoeveel mensen in 1925 precies zijn geslaagd voor de B-opleiding. Dit was nl. een overgangsjaar; veel corporaties namen nog zelf examens af (bij de NVP&N slaagden bijvoorbeeld 292 kandidaten). Volgens de Centrale Gezondheids Raad nam het Staatstoezicht pas vanaf 1-1-1926 de verantwoordelijkheid voor de examens over.¹² Anderzijds beschik ik over een manuscript van Johan van der Spek waarin hij op basis van Inspectieverlagen meldt dat de Staat in 1925 al 135 B-diploma's uitreikte (aan 42 mannen en 93 vrouwen).¹³

1930: 33 instellingen¹⁴ (nieuwe cursief; kennelijk is in de reeds bekende instellingen niet overall examen afgenomen):

Valeriuskliniek en Wilhelmina Gasthuis (Amsterdam), Het Apeldoornsche Bosch en de Sint Joseph Stichting (Apeldoorn), Duin & Bosch (Bakkum/Castricum), *Vogelenzang* (Bennebroek), Vrederust (Bergen op Zoom) Sint Joris Gasthuis (Delft), Brinkgreve en Sint Elisabeth Gasthuis (Deventer), Willem Arntszhoeve (Den Dolder), Veldwijk (Ermelo), Geneeskundig Gesticht (Franeker), Rijkskrankzinnigengesticht (Grave), Academische Kliniek (Groningen), Bloemendaal en Oud-Rosenburg (Loosduinen), St. Bavogesticht (Noordwijkerhout), Endegeest (Oegstgeest), Maasoord (Poortugaal), Provinciaal Ziekenhuis (Santpoort), Psychologische & Neurologische Kliniek en Willem Arntszhuis (Utrecht), Sint Anna Gesticht en Sint Servatius Gesticht (Venray), Voorburg (Vught), Groot Graffel (Warnsveld), *Sint Jacobusstichting* (Wassenaar) Rijkskrankzinnigengesticht (Woensel), Wolfheze (Wolfheze), Christelijk Sanatorium (Zeist), Dennenoord (Zuid Laren) Oude en Nieuwe Gasthuis (Zutphen).

In deze 33 instellingen deden 460 personen B-examen (96 mannen/364 vrouwen) waarvan 406 personen slaagden (80 mannen/326 vrouwen). In totaal staan nu 5006 B-verpleegkundigen geregistreerd in Nederland. Van dezen is 1783 (835 man en 948 vrouw) werkzaam in een inrichting. Verder werken er 2750 B-leerlingen: 741 mannen en 2009 vrouwen.

1936 (laatste nationale cijfer vanuit een Jaarverslag van het Staatstoezicht tot 1974): 40 instellingen¹⁵ (nieuwe cursief)

*Zon & Schild (Amersfoort), Valeriuskliniek en Wilhelmina Gasthuis (Amsterdam), Het Apeldoornsche Bosch en de Sint Joseph Stichting (Apeldoorn), Licht & Kracht (Assen), Duin & Bosch (Bakkum/Castricum), Beileroord (Beilen), Vogelenzang (Bennebroek), Vrederust (Bergen op Zoom), Huize Padua (Boekel), Sint Joris Gasthuis (Delft), Brinkgreven en Sint Elisabeth Gasthuis (Deventer), Willem Arntszhoeve (Den Dolder), Veldwijk (Ermelo), Psychiatrische Inrichting (Franeker), Rijksgesticht (Grave), Academische Kliniek (Groningen), *Sint Willibrordusstichting (Heiloo)*, Bloemendaal en Stichting Rosenburg (Loosduinen), *Sancta Maria (Noordwijk)*, St. Bavogesticht (Noordwijkerhout), Endegeest (Oegstgeest), Maasoord (Poortugaal), *Coudewater (Rosmalen)*, Provinciaal Ziekenhuis (Santpoort), Academische Kliniek en Willem Arntszhuis (Utrecht), Sint Anna Gesticht en Sint Servatius Gesticht (Venray), Voorburg (Vught), Groot Graffel (Warnsveld), Sint*

¹² Centrale Gezondheids Raad (1925). *Verslagen en Mededeelingen betreffende de Volksgezondheid*, 's Gravenhage, Landsdrukkerij, 221

¹³ Spek van der, J. *Vijftig jaar (1918-1968) psychiatrische inrichtingen*, ongepubliceerd typoscript, pag. 74

¹⁴ Bron: *Verslag van het Staatstoezicht op Krankzinnigen en Krankzinnigengestichten over het jaar 1930*, 's Gravenhage, Algemene Landsdrukkerij (1932) pag. 154. Op pag. 151 van hetzelfde verslag staat vermeld dat er per 15-9-1930 in Nederland 39 inrichtingen bestaan met een volledige opleidingserkenning voor diploma B, plus 8 met een partiele opleidingsbevoegdheid. In totaal zijn er dan dus 47 instellingen met een (gehele of gedeeltelijke) B-opleiding.

¹⁵ Bron: verslag van het Staatstoezicht op Krankzinnigen en krankzinnigengestichten over de jaren 1932-1936, 's Gravenhage, Algemeene Landsdrukkerij (1938), pag. 117. In het Sint Antonius Gesticht te Leur (erkend als opleidingsgesticht in 1933) en het Provinciaal Ziekenhuis Medemblik deed men niet mee aan de examens. In Sint Willibrordus slaagden de eerste 6 broeders in 1936. De Willem van de Bergh Stichting in Noordwijkerhout was erkend als partieel bevoegde opleidingsinstelling.

Jacobusstichting (Wassenaar) Rijksgesticht((Woensel) , Wolfheze (Wolfhezen), Christelijk Sanatorium (Zeist), Dennenoord (Zuid Laren) Oude en Nieuwe Gasthuis (Zutphen).

In deze 40 instellingen gingen in 1936 in totaal 546 kandidaten op voor het eindexamen (126 mannen, 420 vrouwen). Daarvan slaagden 462 personen voor het B-diploma. (109 mannen en 353 vrouwen).

1940: Geen cijfers over het aantal eindexamenlocaties of het aantal kandidaten op nationaal niveau beschikbaar.

In ?? instellingen slaagden in 1940 402 personen voor het diploma B-ziekenverpleging: 79 mannen en 323 vrouwen

1947¹⁶: 42 instellingen met een volledige opleidingsbevoegdheid en zes met een partiële opleidingsbevoegdheid (alle confessioneel)

Elf Protestants Christelijke inrichtingen:

Zon en Schild (Amersfoort), Valeriuskliniek (Amsterdam), Licht en Kracht (Assen), Vogelenzang (Bennebroek), Vrederust (Bergen op Zoom), Veldwijk (Ermelo), Stichting Bloemendaal (s Gravenhage/Loosduinen), Wolfheze (Wolfheze), Christelijk Sanatorium (Zeist) , Dennenoord (Zuid Laren)

Vier Protestants Christelijke inrichtingen met gedeeltelijke bevoegdheid:

'S Heerenloo-Lozenoord (Ermelo); Sarepta Bethesda (Haarlem), Meer en Bosch (Heemstede), Bethesda met Rehoboth en Eben Haëzer (Wagenborgen), Mr. W. van de Berg Stichting (Noordwijk)

Twaalf Rooms Katholieke inrichtingen:

Vijf alleen voor mannen: St. Joseph Stichting (Apeldoorn); Huize Padua (Boekel); Huize St. Servatius (Venray), St. Bavo (Noordwijkerhout); St. Willibrordusstichting (Heiloo)

Vier alleen voor vrouwen: Coudewater (Rosmalen), St. Annagesticht (Venray), Sancta Maria (Noordwijk), St. Antonius (Leur)

Drie gemengd: Reinier van Arkel (Den Bosch), Voorburg (Vught), St. Jacobus (Wassenaar)

Twee gedeeltelijke opleidingen van RK Huize:

Huize Boldershof (Druten), Huize Assisië (Udenhout)

(In totaal dus 6 gedeeltelijke opleidingen).

Negentien neutrale inrichtingen met volledige bevoegdheid:

Wilhelmina Gasthuis (Amsterdam); Duin en Bosch (Bakkum), Beileroord (Beilen), St. Joris Gasthuis (Delft), Brinkgreven (Deventer) Elisabeth Gasthuis (Deventer), Willem Arntsz Hoeve (Den Dolder), Psychiatrische Inrichting (Franeker), Rijks Krankzinnigen Gesticht (Grave), Stichting Rosenberg ('s Gravenhage), Academisch Ziekenhuis (Groningen), Provinciaal Ziekenhuis (Medemblik), Endegeest (Oegstgeest), Maasoord (Poortugaal), Provinciaal Ziekenhuis (Santpoort), Willem Arntsz Huis (Utrecht), Psychiatrische Kliniek van het Academisch Ziekenhuis (Utrecht), Het Groot Graffel (Warnsveld), Rijks Psychiatrische Inrichting (Woensel/ Eindhoven).

¹⁶ Volgens R.A.B. 470798k (verpleegster)

1950: Geen cijfers over het aantal eindexamenlocaties of het aantal kandidaten op nationaal niveau beschikbaar.

In ?? instellingen slaagden –op een totaal van 495 kandidaten (95 mannen en 400 vrouwen¹⁷)- in 1950 437 personen voor het diploma B-ziekenverpleging: 86 mannen en 351 vrouwen

1960: Geen cijfers over het aantal eindexamenlocaties of het aantal kandidaten op nationaal niveau beschikbaar.

In ?? instellingen slaagden –op een totaal van 688 kandidaten, 229 mannen en 459 vrouwen¹⁸- in 1960 569 personen voor het diploma B-ziekenverpleging: 186 mannen en 383 vrouwen (gedurende de jaren vijftig verdubbelde dus het aantal mannen)

1965:

Per november 1965 zijn er 46 inrichtingen met een volledige opleidingsbevoegdheid voor de B-opleiding en 15 met een partiele opleidingsbevoegdheid. (Groot Schuylenburg Apeldoorn, Hendrik van Boeyenoord Assen, Veldzicht Avereest; Huize Nieuwenoord Baarn, Huize Boldershof Druten; S Heerenloo Ermelo, Huize sint Anna Heel; Meer en Bosch Heemstede; Van de Bergstichting Noordwijk; Maria Roepaan Ottersum; Immaculata Conceptio Schinnen; Huize Providentia Sterksel; Piusoord Tilburg; Huize Assisie Udenhout; Kempenhaeghe Heeze.¹⁹

1970: 50 opleidingsinrichtingen: een aantal met volledige opleidingsbevoegdheid en een aantal met partiele opleidingsbevoegdheid. Alleen in de instellingen met volledige bevoegdheid worden eindexamens afgenomen.

In 1970 slaagden –op een totaal van 1449 kandidaten²⁰ (609 mannen en 840 vrouwen)- in circa 40 instellingen 1330 personen voor het diploma B-ziekenverpleging: 546 mannen en 784 vrouwen.

NB: In 1957 begon een zevental zwakzinnigeninstellingen in samenwerking met de Hoofdinspectie te bouwen aan een eigen opleiding voor Z-verplegenden. Met ingang van 1961 begon deze opleiding eindexamen af te nemen. In de periode tussen 1961 en 1978 is de sector psychiatrie dus -waarschijnlijk sluipenderwijs- een aantal instellingen met de zg. partiële opleidingsbevoegdheid voor de B-opleiding kwijtgeraakt.

Waarschijnlijk is het getal uit 1980 -een 40-tal opleidingsinstellingen met volledige opleidingsbevoegdheid- dus een realistisch getal. Dit is af te leiden uit de Staatscourant van 26-1-1978, waarin het besluit tot wettelijke erkenning van het Z-diploma bekend wordt gemaakt.²¹

Uit onderstaande gegevens spreekt dat ondanks het verlies van deze instellingen de sector psychiatrie toch op grote belangstelling van schoolverlaters kon blijven rekenen. Het feit dat men anders begon te registreren wekte een voortdurende indruk van ‘crisis’ omtrent het aantal leerlingen in de psychiatrie: men vermeldde bijvoorbeeld nadrukkelijk het aantal

¹⁷ Staatstoezicht op de Volksgezondheid (1976). *Verslag over de jaren 1969-1974 van de Geneeskundige Hoofdinspectie voor de Geestelijke volksgezondheid*, 's Gravenhage, Staatsuitgeverij, 80

¹⁸ Staatstoezicht op de Volksgezondheid (1976). *Verslag over de jaren 1969-1974 van de Geneeskundige Hoofdinspectie voor de Geestelijke volksgezondheid*, 's Gravenhage, Staatsuitgeverij, 80

¹⁹ Nationaal Archief, 5.005.5035, Archief GHIGV 1949-1994, doos 74: Stukken betreffende de gelijkstelling van diploma A en B aan buitenlandse diploma's.

²⁰ Staatstoezicht op de Volksgezondheid (1976). *Verslag over de jaren 1969-1974 van de Geneeskundige Hoofdinspectie voor de Geestelijke volksgezondheid*, 's Gravenhage, Staatsuitgeverij, 80

²¹ Informatie van W. van der Windt (Prismant), bij e-mail van 8-1-2004.

leerlingen per gediplomeerde en dat cijfer daalde, doch dit daalde vooral omdat er meer gediplomeerden werden aangetrokken!

1980: in totaal 40 psychiatrische instellingen met een volledige opleidingsbevoegdheid voor het diploma B-verpleegkundige.²²

In deze 40 instellingen gingen in 1980 in totaal circa 1200 personen²³ op voor het B-eindexamen. Daarvan slaagden 1140 personen, 555 mannen en 585 vrouwen. (De eerste keer dat het aantal mannen en vrouwen dus vrijwel gelijk was.)

Volgens de optelsom die de Inspectie zelf maakt (pag. 35) waren per 31 december 1980 – omgerekend naar fulltime arbeidsplaatsen- in totaal 4.665 leerlingen werkzaam in de psychiatrie, tegen 6.362 gediplomeerden. Telt men de door de GHIGV aangeleverde tabellen door, dan blijkt echter dat in de in detail getelde instellingen 4152 fulltime werkzame gediplomeerden werkzaam waren plus 928 parttimers, dus maximaal 5080 gediplomeerd B-verpleegkundigen. Daarnaast werkten 3655 leerlingen B plus 758 A-gediplomeerden die nu als leerling B werkzaam waren: maximaal dus 4.413 leerlingen. (In 1978 nog 4.106²⁴). Het verschil tussen de getotaliseerde cijfers van de Inspectie en de tabellen van de Inspectie kan verklaard worden doordat de gegevens van een aantal jonge instellingen (Enschede, Dongen, Dordrecht en Nijmegen) niet in de tabellen waren verwerkt.

De conclusie van de Inspectie, dat de tendens van meer gediplomeerden dan leerlingen – ingezet per 1978- zich doorzette was echter juist. In totaal beschikten de psychiatrische ziekenhuizen op 31 december 1980 over minimaal 9493 en maximaal 11.047 personeelsleden in de verplegende sfeer, leerlingen en gediplomeerden tezamen genomen.

1990: in totaal zijn er nog steeds 40 psychiatrische instellingen met een B-opleiding²⁵, waarvan een aantal inmiddels samenwerken in de (cursief) opgerichte 11 Centrale Scholen.²⁶ Het is dus mogelijk dat enkele van hen nauwelijks nog een B-opleiding hebben doch liever met MBO- of HBO-stagiaires werken.

Sinaï Centrum Amersfoort, Zon & Schild Amersfoort, Psychiatrisch Centrum Amsterdam Zuid-Nieuw West (*Emma Opleidingen Amsterdam*), Hoofdpsychiatrische Kliniek AMC, Psychiatrisch Centrum De Wellen, Apeldoorn, Psychiatrisch Ziekenhuis Licht & Kracht Assen (*Centrale School De Erudiet Assen*), Psychiatrisch Ziekenhuis Beileroord Beilen, Psychiatrisch Ziekenhuis Vogelenzang Bennebroek, Instituut voor Psychiatrische Zorg locatie Huize Padua Boekel, Provinciaal Ziekenhuis Duin & Bosch Castricum, Psychiatrisch Centrum St. Joris Delft, Psycho-Medisch Streekcentrum W.A. Hoeve Den Dolder (*Springplank Den Dolder*), Psychiatrisch Ziekenhuis Brinkgreven Deventer (*Centrale School TRIAS Deventer*), Stichting Ziekenhuis De Grote Beek Eindhoven, Psychiatrisch Ziekenhuis Veldwijk Ermelo (*Hoogstede Ermelo*), Psychiatrisch Instituut Het Hooghuys Etten-Leur, Psychiatrisch Ziekenhuis Franeker, Psychiatrisch Centrum Bloemendaal Den Haag, Psychiatrisch Ziekenhuis Rosenburg Den Haag (*Centrale School Voorburg*), Psychiatrisch Ziekenhuis Vrederust Halsteren (*Centrale School Roosendaal Vrederust*), Psychiatrisch

²² Geneeskundige Hoofdingspectie voor de Geestelijke Volksgezondheid (1982). *Overzicht gegevens psychiatrische instellingen in Nederland, 1980*. Leidschendam: Ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur, VAR-rapporten 1982, nummer 66, 36-37.

²³ Windt, W. van der, (1988). *Werken in de intramurale gezondheidszorg, Een arbeidsmarktverkenning verpleging en verzorging (1983-1992)*, Utrecht: Nationaal Ziekenhuisinstituut, publikatienummer 88.550, zie Bijlage 2, Opleidingen in maat en getal, 12

²⁴ Geneeskundige Hoofdingspectie voor de Geestelijke Volksgezondheid (1980). *Overzicht gegevens psychiatrische instellingen in Nederland, 1978*. Leidschendam: Ministerie van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur, VAR-rapporten 1980, nummer 48, 29, tabel 1.14. Ook hier vermeldt de Inspectie a.h.w. tegen haar eigen tabellen in dat er per 31 december 1978 4.760 leerlingen en 5.455 gediplomeerden werkzaam zijn.

²⁵ Aldus vermeld in NZR (1991). *Psychiatrie: zo gek nog niet, Informatie over de Inservice-opleiding tot B-verpleegkundige*, Nationale Ziekenhuis Raad, sectie Geestelijke Gezondheidszorg, 4-6. De brochure vermeldt hiernaast ook 19 HBO-scholen voor Verpleegkunde alsmede 12 MdgO-scholen voor verpleegkunde.

²⁶ Af te leiden uit Bron: Rooster gecommiteerden bij de eindexamens diploma B-verpleegkundige december 1989-januari 1990 plus idem tweede halfjaar 1990, verzonden door de GHIGV, d.d. 28 mei 1990. Gevonden in: Archief OBZ/PAOB van Chris de Bont, jaar 1989/1990

Centrum Welterhof Heerlen, Psychiatrisch Centrum St. Willibrord Heiloo, Psychiatrisch Ziekenhuis Zeeland Kloetinge (*Centrale School voor Verpleegkunde Goes*), Robert Fleury Stichting (Schakenbosch en Ursulakliniek) Leidschendam, Psycho Medisch Streekcentrum Vijverdal Maastricht, Psychiatrisch Ziekenhuis Sancta Maria Noordwijk, Stichting Bavo Centrum voor Psychiatrie Noordwijkerhout (*Synopsis Noordwijkerhout*), Psychiatrisch Ziekenhuis Endegeest Oegstgeest, Delta Ziekenhuis Poortugaal, St. Franciscushof Raalte, Instituut voor Psychiatrische Zorg locatie Coudewater Rosmalen, Academisch Ziekenhuis Rotterdam PAAZ Rotterdam, Provinciaal Ziekenhuis Santpoort Santpoort-Zuid, Willem Arntszhuis Utrecht, Psychiatrisch Centrum Venray (*Den Hoebert Venray*), Psychiatrisch Ziekenhuis Reinier van Arkel Vught (*Den Gaard Vught*), Psychiatrisch Ziekenhuis Groot Bronswijk Wagenborgen, Psychiatrisch Centrum Het Groot Graffel Warnsveld, Psychiatrisch Ziekenhuis Wolfheze Wolfheze, Psychiatrisch Ziekenhuis Dennenoord Zuidlaren (25 instellingen)

*In 1990 slaagden 618 B-verpleegkundigen: 243 mannen en 375 vrouwen.*²⁷

In het tweede halfjaar waren 470 kandidaten opgeroepen. Over het eerste halfjaar is het aantal opgeroepen helaas onbekend. Zichtbaar is, dat sedert 1980 zowel de instroom als de uitstroom vrijwel gehalveerd is.

In 1996 waren er nog ?? instellingen over met een B-opleiding.

²⁷ Bron: Rooster gecommiteerden bij de eindexamens diploma B-verpleegkundige december 1989-januari 1990 plus idem tweede halfjaar 1990, verzonden door de GHIGV, d.d. 28 mei 1990. Gevonden in: Archief OBZ/PAOB van Chris de Bont, jaar 1989/1990.